

stadsbyggnadsstrategier för
socialt hållbart
Fokus Skärholmen

Dokumentet har tagits fram av stadsbyggnadskontorets planavdelning i samarbete med exploateringskontoret och Skärholmens stadsdelsförvaltning.

Information om Fokus Skärholmen finns på www.stockholm.se/fokusskarholmen och på www.stockholm.se/detaljplaner.

Darienummer 2015-17268

Stockholms stadsbyggnadskontor
Box 8314
104 20 Stockholm

stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

08-508 27 300

Layout och illustrationer

Stadsbyggnadskontoret
Ö.th sid 11: Nyréns arkitektkontor
Ö.th sid 13: Tovatt arkitekter
N.th sid 15: Arkitema

Fotografier

Lennart Johansson samt stadsbyggnadskontoret.
Framsidesbild, bild ovan samt på sid 9: Cecilia Larsson Lantz

Maj 2017

STADSBYGGNADSSTRATEGIER FÖR SOCIALT HÅLLBART SKÄRHOLMEN

Fokus Skärholmen är en satsning för att samla stadens förvaltningar och bolag i en gemensam ambition att få i gång bostadsbyggande och stadsutveckling i Vårberg, Skärholmen, Bredäng och Sättra. Enligt beslut i Stockholms stads kommunfullmäktige ska Fokus Skärholmen även utgöra ett profilprojekt för socialt värdeskapande stadsutveckling.

Att de miljöer vi lever i är socialt hållbara är viktigt för vårt välmående, för vardagens sysslor och våra långsiktiga möjligheter. För stadsbyggandet är det på ett sätt en naturlig uppgift att utveckla rum för boende och socialt liv. I och med beslut att utgöra profilprojekt ges Fokus Skärholmen uppdrag att särskilt synliggöra de aspekter av stadsbyggandet som är betydelsefulla när miljön i Skärholmen ska utvecklas för stärkt social hållbarhet.

För det förvaltningsövergripande projektet finns tre mål för framtidens Skärholmen. Fyra stadsbyggnadsstrategier ska förverkliga målen genom de detaljplaner som arbetas fram. Strategierna utgår ifrån stadens styrdokument samt riktlinjer för planering, inte minst Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholms rapporter och det lokala utvecklingsprogrammet för Skärholmens stadsdelsnämndsområde.

Stadsbyggnadsstrategierna ska möjliggöra för fler bostäder, utveckla områdets stadskvalitéer och stärka den sociala hållbarheten i stadsrummet. Hur strategierna omsätts i detaljplanerna beskrivs i dokumentet Fokus Skärholmen lägesredovisning samt i planhandlingarna för respektive detaljplan.

Skärholmens stadsdelsnämndsområde omfattar stadsdelarna Vårberg, Skärholmen, Sättra och Bredäng, och benämns i texten som Skärholmen.

INNEHÅLL

VÄLKOMMEN TILL SKÄRHOLMEN	4
UPPDRAG FOKUS SKÄRHOLMEN	6
FYRA STRATEGIER	8
ALLSIDIGA BOENDEMILJÖER	10
ETT PROMENADVÄNLIGT GÅNG- OCH GATUNÄT	12
EN MÅNGFALD AV GEMENSAMMA RUM	14
DELAKTIGHET OCH DELTAGANDE	16
STADSBYGGNADSSTRATEGIERNA I KARTA	18

VÄLKOMMEN TILL SKÄRHOLMEN

EN DYNAMISK STADSDDEL MED PLATS FÖR FLER Skärholmen uppskattas för sina boendekvaliteter, sina gröna parker och sitt folkliv på centrumens torg. Mål med stadsutvecklingen är att fortsätta stärka Skärholmens starka identitet och att utveckla den till en trygg och levande stadsdel med närhet till både stadens utbud och naturens lugn..

EN KULTURMILJÖ ATT UTVECKLA

Skärholmen har stor utvecklingspotential tack vare sitt dynamiska läge vid en av södra Stockholms största tyngdpunkter - Skärholmen centrum och Kungens kurva - samt läget invid Mälaren. Kollektivtrafikförsörjningen är god och med ny infrastruktur ökar det strategiska läget.

På stenåldern var Skärholmsdalen en stor havsvik som besöktes av fiskare och jägare. Ända fram till 1960-talet var dalgångarna uppodlade åkrar omgivna av höjder med skog och hagmarker. Skärholmen fick sitt namn efter Skärholmens gård som finns kvar invid Mälaren.

Inför och under miljonprogrammets dagar byggdes hela Skärholmen ut på det som då var jordbrukslandskap. Ett av målen var att skapa en bebyggelse som kombinerade stora fria ytor med en ”stadsmässig karaktär”. Med stadsmässighet menades en kombination av innerstadens koncentration och täthet och ytterstadens närhet till natur och grönska. De boendemiljöer som växte fram var något helt annat än vad en var van vid. Stadsbyggnadsidéerna och arkitekturen var storslagna och spreds som positiva exempel över hela världen. De karaktärsstarka miljöerna är än idag mycket välkända. I dag tillskrivs Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg höga kulturhistoriska värden. Centralt för dessa värden är den starka samverkan mellan landskap, bebyggelse, vägar och växtlighet som sammantaget bildar en arkitektonisk helhetsmiljö.

Efter 1960-talet har det tillkommit kompletterande bebyggelse i mindre omfattning. Arkitektur- och samhällshistorian är därför mycket närvarande i Skärholmen när stora områden är ursprungliga. De gröna miljöerna och landskapet har vuxit upp och förändrats desto mer.

UPPSKATTAD GRÖNSKA

I Skärholmen finns många parker och det är nära till naturen. Detta är ett värde som Skärholmsbor idag uppskattar mest med sin stadsdel. Stadsutvecklingen ska fortsätta att ta tillvara kvaliteterna i det gröna, utveckla parker och naturområden och göra dem mer tillgängliga och trygga.

Vattnet är en stor resurs i Skärholmen. Sandstranden vid Sättrastrandsbadet och Mälärhöjdsbadet är viktiga träffpunkter som sommartid är lika rika på folkliv som Skärholmstorget. Klippbaden möjliggör spontana dopp och vid bryggorna i Sättra varv kan man följa båtlivet. I Sättraåns unika bäckravin finns en hög biologisk mångfald.

Naturmarken mot Mälaren var redan på 1960-talet tänkt att fungera som ett större natur- och rekreationsområde. Området utgör idag Sättraskogens naturreservat och är mycket uppskattat. Naturen innehåller öppna ängar, ekbackar och gammal granskog. Terrängen är kuperad och naturupplevelserna är många och skiftande. Här finns allt från mäktig utsikt uppe på höga bergstoppar med fornborgar till den stora artrikedomen på de gamla hävdade slätterängarna.

Stadsdelsnämndsområdets kulturhistoria, men också strändernas och naturens stora ekologiska och rekreativa värden, ger en stark identitet och är en resurs att utveckla.

TRE MÅL FÖR FRAMTIDENS SKÄRHOLMEN

SAMMANHÅLLEN OCH VARIERAD Skärholmen ska vara en sammanhängande stadsdel med stor variation av platser, bostäder och uttryck. En ny årsring med fantasifull arkitektur och urbana kvaliteter läggs till.

I Skärholmens stadsdelsnämndsområde byggs nya attraktiva bostäder som blandat med övriga funktioner ger en upplevelserik och levande stad över hela dygnet. Skärholmen utvecklas till en mer sammanhängande stadsmiljö, där gång- och gatunätet leder tryggt och tydligt mellan en variation av inbjudande platser och samlade stråk. Här stärks förutsättningar för ett tillgängligt stadsliv för människor i olika åldrar och med olika förutsättningar.

Utformningen av bebyggelsemiljöerna utgår från den mänskliga skalan och hur staden uppfattas i ögonhöjd med väl genomarbetade bottenvåningar i samspel med det omgivande stadsrummet. Innovativ och fantasifull arkitektur ger Skärholmens nya årsring en unik karaktär.

LEVANDE OCH INNEHÅLLSRIK Skärholmen är en stadsdel där alla får plats och kan känna tillhörighet – som är öppen, inbjudande, lever året runt och på alla tider av dygnet. Barn och ungas behov tas tillvara när Skärholmen utvecklas. Konst och kultur bidrar till attraktivitet, identitet och förändring.

Skärholmen har flera identitetsstarka och levande stadsdelscentrum. Centrumen är den naturliga utgångspunkten för det lokala stadslivet och fyller en viktig funktion som ett hjärta i stadsdelen och arena för möten mellan människor. Det ökade befolkningsunderlaget ger möjligheter att stärka centrumen med utvecklat utbud och kvaliteter som gör dem livskraftiga.

Skärholmen ska utvecklas med barn och unga i fokus. Bra skolor och förskolor är en förutsättning för att skapa goda uppväxtvillkor och utbildning men utgör också viktiga mötesplatser i stadsdelarna.

Tillgång till föreningsaktiviteter och attraktiva, trygga, nära platser för fysisk aktivitet för både flickor och pojkar finns i stadsdelen. Kulturen har unika möjligheter att nå och förena människor, väcka känslor, öppna för samtal och skapa minnen. Det lokala kulturlivet är en stark identitetsbärare och viktig för områdets utveckling. I Skärholmen finns ett spännande utbud av matkultur som lockar besökare från hela staden.

DELAKTIG OCH LÄRANDE Skärholmen utvecklas med utgångspunkt i det som finns idag och i dialog med Skärholmsborna. Det lokala perspektivet är nyckeln. Befintliga verksamheter, byggnader och platser är en tillgång och skall ges möjlighet att utvecklas ihop med det nya.

När fler engagerar sig och känner delaktighet i utvecklingen ökar förutsättningarna för demokratisk hållbarhet. Särskilda insatser görs för att nå dem som inte annars hörs i den offentliga diskussionen.

De etablerade verksamheter som finns stärks och uppmuntras till utveckling för att säkerställa en robust och blandad stadsdel.

Fokus Skärholmen ska utgå från ett invånarperspektiv och stadsdelen ska utvecklas utifrån sina egna förutsättningar och lokala initiativ. Fokus Skärholmen ska även involvera och engagera externa aktörer och verksamheter som kan bidra till att stärka stadsdelen.

UPPDRAG FOKUS SKÄRHOLMEN

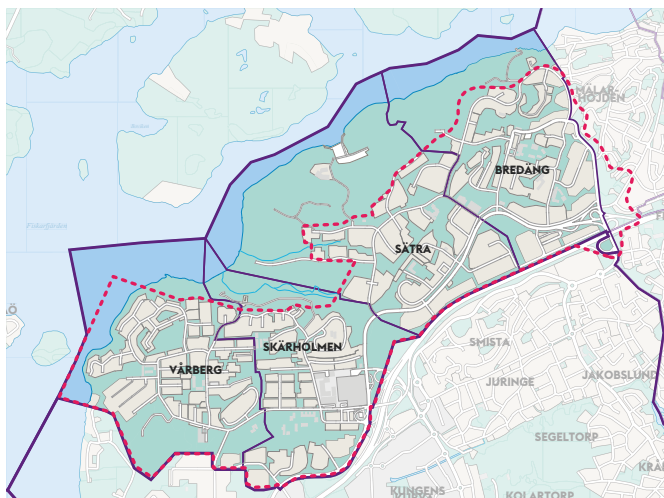
FÖRBÄTTRADE STADSKVALITETER OCH STÄRKT SOCIAL HÅLLBARHET Stora utmaningar finns inom stadsbyggnadsområdet när det gäller att motverka bostadsbristen samt den geografiska segregationen. Genom uppdraget att utveckla detaljplaner för 4000 nya bostäder till 2018 och förbättrade stadskvaliteter ska Fokus Skärholmen medverka till en utveckling mot ett mer enat Stockholm.

STADSBYGGNAD FÖR ETT STOCKHOLM SOM HÅLLER SAMMAN

I december 2015 beslutade stadsbyggnadsnämnden att påbörja arbetet för Fokus Skärholmen inom en övergripande detaljplaneprocess. Beslutet följdes av att några av stadens förvaltningar och bolag gavs i uppdrag att inleda utredningsarbete.

Fokus Skärholmen är en satsning som syftar till en bred utveckling av stadsdelsnämndsområdet Skärholmen. Satsningen på Skärholmen är förvaltningsövergripande och avsikten är att tillföra stadsdelarna Vårberg, Skärholmen, Sättra och Bredäng 4000 bostäder i nya detaljplaner till 2018, samt förbättrade stadskvaliteter. Stadsplaneringen behöver möjliggöra för bra boendemiljöer, stärka stadsrummen och bidra till ökad tillit och socialt kapital. För detta krävs väl gestaltade miljöer, tillgång till arbetsplatser, kollektivtrafik, bra skolor och annan samhällsservice samt rekreation och ett levande kulturliv.

Fokus Skärholmen har även ett särskilt uppdrag att utgöra profilprojekt för socialt hållbar stadsutveckling. Uppdraget innebär att särskilt synliggöra och implementera de aspekter av stadsbyggandet som är betydelsefulla för en socialt hållbar stad.

UTGÅNGSPUNKTER FÖR ETT SOCIALT HÅLLBART SKÄRHOLMEN

VISION 2040

Stockholms långsiktiga framtidsbild är formulerad i form av *Vision 2040 – ett Stockholm för alla*. Visionen lyfter fram fyra teman som ska utmärka Stockholm 2040: ett Stockholm som håller samman, ett klimatsmart Stockholm, ett ekonomiskt hållbart Stockholm och ett demokratiskt hållbart Stockholm. Att överbrygga de sociala skillnader som finns i staden är ett centralt tema i visionen. För att genomföra visionen krävs både ett aktivt arbete inom stadens förvaltningar, ett förstärkt samarbete med regionens aktörer samt en fördjupad dialog med stadens invånare.

STOCKHOLMS ÖVERSIKTSPLAN

Förslag till ny översiktsplan beskriver ett snabbt växande Stockholm med starkt fokus på en jämn fördelning av stadskvaliteter över hela staden. De fyra stadsbyggnadsmålen är:

- **En växande stad.** Stockholm ska vara en växande stad som genom sin attraktivitet lockar människor, företag och besökare från hela världen. En hög takt i stadsbyggandet ska säkerställa bostäder och samhällsfunktioner för alla. God tillgänglighet ska ge människor och företag goda förutsättningar att utvecklas.
- **En sammanhängande stad.** Stockholm ska vara en sammanhängande stad där det är naturligt att röra sig mellan stadsdelar och besöka nya platser. Människor med olika bakgrund ska kunna mötas i vardagen och stadens många stadsmiljöer med sina olika kvaliteter ska vara tillgängliga för alla invånare.
- **God offentlig miljö.** Stockholm ska ha en mångfald av identitetsstarka stadsdelar med levande centrum. Stadens alla delar ska erbjuda en bra livsmiljö med god tillgång till stadskvaliteter och välgestaltade och trygga offentliga miljöer som inbjuder till delaktighet och lokalt engagemang.

- **En klimatsmart och tålig stad.** Stockholm ska vara en klimatsmart stad, där effektiv markanvändning och transporteffektiv stadsstruktur bidrar till ökad tillgänglighet och begränsad resursförbrukning. Stadsstrukturen och de tekniska systemen ska vara välfungerande och tåliga så att staden kan möta klimatförändringar och andra påfrestningar.

KOMMISSIONEN FÖR ETT SOCIALT HÅLLBART STOCKHOLM

I stadens budget slås fast att utvecklingen mot ett mer delat Stockholm ska vändas. Som ett led i att förverkliga denna ambition har staden tillsatt en kommission för ett socialt hållbart Stockholm med uppdrag att analysera skillnader i livsvillkor i Stockholm och föreslå åtgärder för en jämlik och socialt hållbar stad. Kommissionen arbetar med fyra utvecklingsområden: Arbete och försörjning, Uppväxtvillkor och utbildning, Boende och stadsmiljö samt Demokrati och trygghet.

Inom utvecklingsområdet *Boende och stadsmiljö* har hittills två delrapporter tagits fram: *Från delad till enad stad – Översiktsplanering för social hållbarhet* samt *Staden där vi möts – Arkitektur och kultur i det offentliga rummet*. I kommissionens rapporter beskrivs hur ojämlika livsvillkor begränsar möjligheterna för stockholmare att förverkliga det liv de eftersträvar. Inom delområdet Boende och stadsmiljö lyfts resonemang och verktyg kring stadsbyggandets roll i strävan att utveckla Stockholm att bli mer socialt hållbart fram.

UPPDRAGET FÖRVALTAS GENOM PROJEKTETS MÅL OCH STRATEGIER

I detta dokument *Stadsbyggnadsstrategier för socialt hållbart Fokus Skärholmen* beskrivs de förvaltningsövergripande målen för Skärholmen samt stadsbyggnadsstrategier för att nå målen genom de planprocesser som pågår. De fyra strategierna utgår även ifrån stadens styrdokument samt riktlinjer för planering, så som kommissionen för ett socialt hållbart Stockholms rapporter och det lokala utvecklingsprogrammet. Strategierna visar hur stadsbyggnadsprocessen ska medverka till att miljön i Skärholmen utvecklas för starkare social sammanhållning och inkludering.

POLITISKT UPPDRAG

4000 bostäder i nya detaljplaner till 2018 och förbättrade stadskvaliteter inom Vårberg, Skärholmen, Sättra och Bredäng. Profilprojekt för socialt hållbar stadsutveckling.

MÅL

Sammanhållen och varierad
Levande och innehållsrik
Delaktig och lärande

STADSBYGGNADSSTRATEGIER

Allsidiga boendemiljöer
Ett promenadvänligt gång- och gatunät
En mångfald av gemensamma rum
Lokalt förankrad process

FYRA STADSBYGGNADSSTRATEGIER SOM UTVECKLAR SKÄRHOLMENS STADSKVALITETER

STADSKVALITET ÄR EN SOCIAL RESURS – Staden, med sina rum och sitt innehåll, är en resurs som öppnar upp möjligheter för de som lever och verkar i staden. Men stadens resurser är inte jämnt fördelade. Stadsbyggnadsprocessen kan bidra till att utjämna skillnader genom att tillföra egenskaper i stadsrummen som är socialt värdeskapande. Fyra strategier är särskilt viktiga för den framtida stadsmiljön i Skärholmen. På följande sidor beskrivs dessa fyra strategier.

Samband finns mellan social hållbarhet och egenskaper i stadsrummet. Bebyggelsemiljön i Skärholmen har stora kvaliteter med ett rikt parkutbud och områdets många målpunkter nås genom ett i huvudsak trafikseparerat gång- och cykelnät. Avstånden är dock stora och sammantaget har Skärholmen ett relativt glest gatu- och gångnätverk. Funktionsblandningen är också låg, med få arbetsplatser koncentrerade till stadsdelens centrum eller arbetsplatsområden. Bostadsbristen hindrar människors möjlighet att välja var en vill bo.

Genom stadsbyggnadsprocessen kan viktiga egenskaper tillföras stadsrummen för att stärka dem utifrån social hållbarhet. På följande sidor beskrivs fyra strategier som bidrar till att stärka viktiga egenskaper för att utveckla områdets stadskvaliteter och stärka den sociala hållbarheten.

I dokument kopplade till de enskilda planerna beskrivs vad strategierna innebär inom respektive planområde.

ALLSIDIGA BOENDEMILJÖER

”Möjligheten för fler arbetsplatser i söderort. Området har stor möjlighet att utvecklas med arbetsplatser, och lokaler för kultur och nöje eftersom det finns så stora obebyggda ytor inom området. Stärka kopplingen mellan stadsdelarna och med omgivningen.”
Citat från den digitala dialogen ”Bästa platsen!”

MÅNGFALD AV GEMENSAMMA RUM

”Det bor otroligt mycket barn i området och parken är populär på sommardag. Den känns väldigt eftersatt och tråkig idag, skulle kunna bli så mycket finare och roligare och mer attraktiv, för att locka folk hit även ”gråa” dagar. Parken behövs verkligen rustas upp med ny planering, ny utrustning. Den har stor potential som samlingspark i området.”
Citat från ”Bästa platsen!” om Sätredalsparken

ETT PROMENADVÄNLIGT GÅNG- OCH GATUNÄT

”Jag förstår att det är läskigt i skogen men det är också viktigt att spara naturen så att det inte bara är bostäder. Man kan ju förbättra alla gångvägar som finns istället för att helt bygga bort allt.”
Pojke, årskurs 8 om Sättra bollplan

LOKALT FÖRANKRAD PROCESS

”Tänk på att det är många kulturer som möts här, få det att speglas genom utformningen av platsen som manar till utbyte av språk och kultur.” Citat från ”Bästa platsen!”

ALLSIDIGA BOENDEMILJÖER

UTVECKLA EN ALLSIDIG BOENDEMILJÖ. Skärholmens bebyggelseområden är idag funktionsseparade i områden med antingen handel, industri eller bostäder. Ny bebyggelse innebär fler bostäder men också en möjlighet att utveckla en högre grad av funktionsblandning. Det handlar om att identifiera särskilt gynnsamma lägen för ny offentlig och kommersiell service i separata byggnader eller i bottenvåningar på flerbostadshus.

BOSTADSBRISTEN BEGRÄNSAR INDIVIDER LIKSOM SAMHÄLLET I STORT

En av de största utmaningarna Stockholmsregionen står inför är att motverka socioekonomisk boendesegregation. Behovet av fler bostäder är stort och en bättre fungerande bostadsmarknad är en förutsättning för hållbar utveckling och för näringslivets tillväxt. Tillgången på bostäder påverkar vilka möjligheter invånarna har att välja var de vill bo och vilket liv de vill leva. Samtidigt kostar nyproducerade lägenheter ofta mycket att bo i och grupper i samhället exkluderas.

Ett mer diversifierat utbud av bostadsstorlekar, typer och upplåtelseformer ger förutsättningar för större mångfald av hushåll. Stockholm ska vara en växande stad som genom sin attraktivitet lockar människor, företag och besökare från hela världen. En hög takt i bostadsbyggandet ska säkerställa bostäder och samhällsfunktioner för alla.

FUNKTIONSBLANDNING VIKTIGT FÖR STADSKVALITET

En central stadskvalitet är hushållens tillgänglighet till urbana verksamheter som restauranger, affärer för sällanköp och kulturverksamheter. I Skärholmen dominerar bostadsmiljöerna och inslaget av andra funktioner är relativt lågt. Brist på verksamheter inom området försvåras av att stadsdelen är rumsligt segregerad i förhållande till omgivande stadsdelar vilket ger en utgångspunkt att det är längre avstånd till arbetsplatser och offentliga funktioner än många andra delar av staden.

Genom mer omväxlande stadsmiljöer där ett större och mer

varierat utbud av arbetsplatser, skolor och fritidsaktiviteter kan nås med gång eller cykel skapas en tillgänglig stad där mindre tid behöver spenderas på resande. Att bygga nya skolor, förskolor, kommunikationer, parker, offentliga rum och lokaler för kultur och föreningsliv är en självklar del i stadsutvecklingen.

FANTASIFULL ARKITEKTUR OCH FLER AKTÖRER

Att utforma flexibla detaljplaner är ett sätt att möjliggöra för fler och mindre byggaktörer i byggprocessen och skapa förutsättningar för mångfald och en i förlängningen mer fantasifull arkitektur. Genom riktade jämförelseförfaranden ställer staden specifika krav kring till exempel socialt hållbart byggande, bottenvåningar eller plats specifika aspekter.

EXEMPEL:

LEVANDE BOTTENVÅNINGAR

Kommersiella, kulturella eller bostadsgemensamma funktioner i bottenvåningarna bidrar till stadslivet. Vilken aktivitet som är lämplig avgörs bland annat utifrån stadsrumsanalysen. Bottenvåningarna i områdets aktiva stråk utformas så att de tillför gatan liv och bjälklagshöjd ska anpassas till verksamheter och service.

MÅNGFALD AV FUNKTIONER

I stadsdelen eftersträvas en blandad markanvändning. Med ett stort tillskott på bostäder behöver förhållandet mellan andel bostadsyta och yta för andra funktioner beaktas så att en funktionsblandning uppnås. Ytor för verksamheter och arbetsplatser är särskilt viktigt utmed områdets större stråk och i centrumen. Även bortom de mest attraktiva lägena kan nya detaljplaner medge en stor flexibilitet i möjlig användning för att snabbt kunna bejaka initiativ till funktionsblandning.

SMÅSKALIGHET OCH VARIATION

En blandning av typologier, skala och volymer som utvecklar områdets mångfald är också en aspekt av allsidighet och variation. Utrymme för människor med olika livsstilar uppstår genom blandade upplåtelseformer och olika typer av boenden.

MÖJLIGGÖR TILLFÄLLIG ARKITEKTUR OCH ANVÄNDNING

I Skärholmen finns bebyggelse som med tiden kommer att behöva rivas eller byggas om. Den typen av byggnader föreslås kunna användas för tillfälliga verksamheter som till exempel utställningshallar, pop up-affärer, replokaler och kulturella verksamheter. Inom Fokus Skärholmen ska det också finnas möjligheter att med hjälp av tidsbegränsade bygglov etablera tillfälliga byggnader som kan understödja nya drivkrafter.

ETT PROMENADVÄNLIGT GÅNG- OCH GATUNÄT

UTVECKLA ETT SAMMANHÄNGANDE SKÄRHOLMEN. Möjligheten att promenera mellan målpunkter är grundläggande för en stad som hänger samman och är tillgänglig för alla. Fotgängaren är inte bara en trafikant utan även en social aktör som ger gatan eller gångvägen liv. I Skärholmen ska alla möjligheter att skapa ett mer promenadvänligt och välintegrerat nät tas tillvara genom att t.ex. komplettera dagens trafikleder med trottoarer, cykelbana och bebyggelse. Promenadvänliga gator och trygga gångstråk är tillsammans ett finmaskigt nät för rörelse i området. Många kopplingar till omgivande stadsdelar är lika viktigt.

TRAFIKSYSTEMET BESTÅR AV AKTIVA GATOR OCH GENA GÅNGVÄGAR

Skärholmens trafikseparerade miljöer ger ett omfattande gångvänligt trafiksystem. Ofta erbjuder gångnätet de genaste kopplingarna mellan målpunkter och till kollektivtrafik. Gångtunnlar säkerställer trafiksepareringen i korsningspunkter men bidrar samtidigt till otrygga miljöer som också tar stora ytor i anspråk. De överdimensionerade bilvägarna är tongivande i strukturen men intima gaturum för gående och cyklister saknas.

Gaturummets utformning med bebyggelse, aktiva bottenvåningar och mötesplatser är av betydelse för om en struktur är promenadvänlig. Studier visar att människor som bor i promenadvänliga stadsdelar har ett högre socialt kapital vilket innebär att det är troligare att de känner sina grannar, deltar i det politiska livet och har en större tilltro till sina medmänniskor. Skärholmen har stora möjligheter att utvecklas till en mer gångvänlig stad där trafikleder omvandlas till aktiva gator och det gena gång- och cykelnätets orienterbarhet utvecklas genom exempelvis fler bostadsentréer och publika bottenvåningar.

UTVECKLA GÅNG- OCH GATUNÄTETS RUMSLIGA RELATIONER

I en promenadvänlig stad är det naturligt att röra sig mellan olika stadsdelar och besöka nya platser. Socialt kapital uppstår lättare om utbyte mellan individer och grupper främjas, både lokalt inom Skärholmen och mellan Skärholmens invånare och besökare från övriga staden. Därför är det också viktigt att stödja rörelser mellan olika delar av staden. Här spelar inte bara genhet och trafiksäkerhet roll utan också trygghet som är en viktig faktor för både vuxna och barn. En miljö som

är överblickbar, orienterbar och lätt att hitta olika vägar i är viktigt.

Rumsliga relationer, det vill säga hur olika platser, gator eller stadsdelar ligger i relation till andra platser, gator eller stadsdelar är en viktig faktor för gångflöden och med vilken intensitet gator kan befolkas.

Stadsbyggnadsprocesser i Skärholmen ger en unik möjlighet att använda ny bebyggelse och exploatering som ett verktyg för att stärka områdets rumsliga relationer och utveckla gena och trygga stadslivstråk inom området. Hur ett mer finmaskigt gångvänligt nät bör utvecklas och vilken förväntan stadsutvecklingen kan ställa på olika stråk analyseras genom stadsrumsanalyser.

EXEMPEL:

KOPPLA OMKRINGLIGGANDE STADSDELAR TILL SKÄRHOLMEN

Skärholmen har relativt få kopplingar till övriga staden på grund av att Södertäljevägen och topografin har en barriärverkan. För att stadsdelen ska bli en del av den kontinuerliga stadsväven behöver befintliga stråk stärkas och nya tillskapas.

GATOR AV OLIKA KARAKTÄR

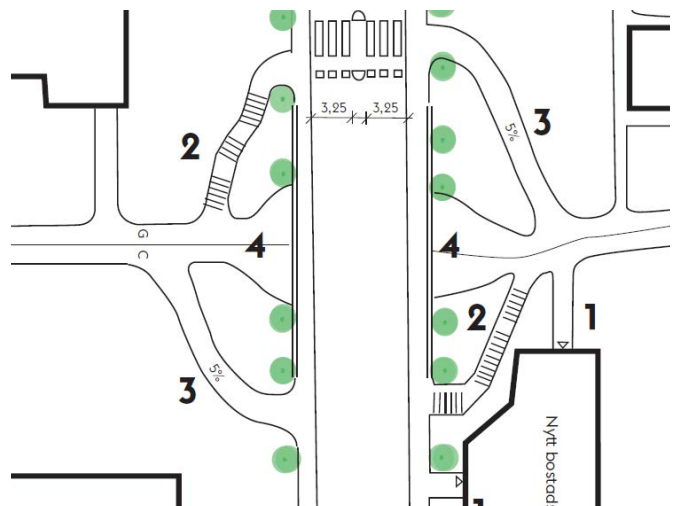
Efter att gatornas och gångvägarnas inbördes hierarki analyserats formas en strategi för att utveckla ökad orienterbarhet och större mångfald bland stadsdelens trafikmiljöer. Gatorna och gångvägarna skiljer sig inbördes i karaktär eller utformning beroende på dess läge i stadsdelen. Vissa gator och gångstråk kommer att vara intensivt befolkade, medan andra präglas mer av bostadsmiljöns vardagsliv.

UT-/AVVECKLA GÅNGTUNNLAR

Gångtunnlar erbjuder möjligheter att korsa biltrafikerade gator planskilt. Det är trafiksäkert utifrån målkonflikten som finns mellan barn och bilar och är ett arkitektur- och samhällshistoriskt dokument. Alla gångtunnlar är dock inte trafiksäkra utifrån en målkonflikt mellan gångtrafikanter och cyklister och otrygga stadsrum präglar flera av tunnelmiljöerna. Stråk- och strukturutredningen för Fokus Skärholmen tydliggör principer både för hur bevarade gångtunnlar bör utvecklas och hur passager ska hanteras om gångtunnlar försvinner. Se illustration till höger.

KOLLEKTIVTRAFIK KOPPLAR I REGIONEN

Under våren 2017 genomfördes en överrensommelse i Sverigeförhandlingen att gå vidare med Spårväg Syd. En samplanering mellan allsidiga miljöer och spårväg kan möjliggöra en ny spårvägsstad mellan Skärholmens centrum och Mälaräng med fler funktioner och nya kopplingar över Södertäljevägen liksom inom Skärholmen.

EN MÅNGFALD AV GEMENSAMMA RUM

STÄRK ARENOR FÖR SAMSPEL MELLAN INDIVIDER OCH GRUPPER. Offentliga rum som lokala centrum, torg och parker är viktiga arenor för samspel mellan individer liksom mellan olika grupper i samhället. En förutsättning för en socialt sammanhållen stad är att människor med olika bakgrund rör sig i samma offentliga miljöer och ser varandra i vardagen. Dessa mänskliga möten skapar inte bara en levande och intressant stad. De har också betydelse för hur vi inspireras och influeras av varandra. Processer som äger rum i det offentliga rummet öppnar för mångfald och diversitet och kan understödjas av stadsbyggande. För att nå ett sammanhållet Stockholm har arenor för samspel stor betydelse. I Skärholmen är många av dessa rum för gemenskap gröna rum och parker.

LEVANDE OCH TRYGGA LOKALA CENTRUM

Skärholmens fyra lokala centrum är mycket viktiga arenor och offentliga rum. Här finns service koncentrerat som tillsammans med tunnelbaneentréerna gör dem till starka målpunkter. På torgen och i miljön kring centrum finns störst chans att se andra människor utföra andra sysslor än vad en själv sysslar med. Detta ger upphov till så kallade kontextuella effekter, vilka är viktiga för att berika människans uppfattning om bredden av möjliga sysslor, yrken eller kulturer. Behov finns att utveckla de lokala centrumen och dess torg och platsbildningar, både avseende funktioner, innehåll och utbud. Genom stadsbyggnadsprocessen ska torgens och de lokala centrumens kvalitet som målpunkt i det lokala livet utvecklas, samt centrumens möjlighet att locka besökare från andra delar av staden tas tillvara.

En grundläggande förutsättning för ett levande centrum är att boende och besökare känner sig trygga i stadsrummen i och omkring de lokala centrumen. Trygghetsundersökningar och medborgardialoger, inte minst med barn, synliggör att alla centrum idag har brister ur ett trygghetsperspektiv. Orsaksambanden är komplexa men stadsbyggnadsåtgärder i form av om- och nybyggnad kan hjälpa till att stärka centrumen och dess omland.

PARKER OCH PLATSBILDNINGAR I BEBYGGELSEN

Skärholmens många parker är både viktiga och uppskattade offentliga rum. Flera större parksatsningar har gjorts i området under de senaste åren. Till exempel Puckelbollplanen, aktivitetspark i Västerholmsparken och Flamingoparken med vattenlek på Skärholmsterrassen. Skärholmen har också en prunkande oas i Perenniparken. Här finns blomsterprakt året runt. Skärholmen är välförsörjt på park och är en mycket grön stadsdel. Stadsutvecklingen kan bidra till att ytterligare ta tillvara kvaliteterna i det gröna genom att göra dem mer tillgängliga och trygga. Stadsbyggnad är ett verktyg för att stärka parkernas rumslighet liksom läge i stadsdelen,

genom att till exempel tydliggöra gränser mellan allmän plats och privat område eller orienterbarhet till parkens entréer.

För en mångfald av gemensamma rum behövs även de mindre offentliga rummen uppmärksammas. På ett par platser utmed stråk med höga flöden ska arenor för samspel skapas - platser att stanna upp vid. Dessa fyller en funktion i det lokala livet med möjlighet att samla lokal service. Mer intima stadsrum, formade efter den mänskliga skalan kan vara viktiga delar i hur uppdraget om en fantasifull arkitektur ska tolkas.

KVARTERSGEMENSAMMA BOSTADSGÅRDAR OCH ALLMÄN PLATS

Skärholmens bebyggelsestruktur erbjuder miljöer där allmänheten enkelt kan röra sig i de kvartersgemensamma rummen och på bostadsgårdarna. Samtidigt som detta ökar den allmänna upplevelsen av fria och mötesplatser är det socialt värdeskapande att ha tillgång till ytor som en delar med en begränsad grupp. Detta skapar värden på kvartersnivå och är ett viktigt komplement till ytor att dela med alla i det offentliga rummet. En avgränsning mellan bostadsgemensamma ytor och allmän plats kan vara värdeskapande då gränsens läsbarhet är viktig för att boende/besökare ska känna säkerhet kring hur användning och tillhörighet är tänkt. Stadsbyggnad kan användas för att utveckla en tydlighet i miljöerna och komplettera med nya former av kvartersgemensam arkitektur.

EXEMPEL:

SKÄRHOLMENS GRÖNA VARDAGSRUM

Kvalitativa gårdsrum med plats för grönska, sol, lek och umgänge ger bra förutsättningar för starka grannskap. Genom krav på kvalitet och kvantitet både i den offentliga och det privata sfären skapas förutsättningar för hållbarhet.

LEVANDE LOKALA CENTRUM

Skärholmstorget är ett av Stockholms mest livfulla och dynamiska torg. Det är viktigt att fortsätta att stärka Skärholmstorget, Bredholmstorget och Måsholmstorget genom utveckling av verksamheter och förbättrade kopplingar till omgivande stadsrum. I Vårberg, Sättra men också Bredängs centrum finns utmaningar avseende trygghet och tydlighet i stadsrummen. Genom stadsbyggnadsåtgärder kan centrummiljön stärkas både i struktur och innehåll.

TILLFÖR LOKALA MÖTESPLATSER I NYA STADSNODER

Pågående stadsbyggnadsprojekt som Mälaräng, Skärholmsdalen och Vårbergsvägen innebär att stadsdelar kopplas samman med ny bebyggelse. Projekten bidrar till en mångfald av offentliga rum genom att nya noder skapas som blir mötesplatser för flera områden.

MÅNGFALD AV ANVÄNDNINGS-OMRÅDEN

Områdets offentliga rum ska vara flexibla för att stödja olika typer av kulturutbud, evenemang och vardagsliv: exempelvis marknader, torghandel, lek, sport eller mobila matförsäljningsställen (food trucks). De offentliga rummen fungerar som mötesplatser för boende, de som arbetar i staden och besökare under alla tider och årstider.

LOKALT FÖRANKRAD PROCESS

UTGÅ FRÅN DET LOKALA PERSPEKTIVET. Ett starkt och dynamiskt civilsamhälle är avgörande för en hållbar, växande stad. Kunskap och initiativ behöver tas hand om i planeringsprocessen. Medborgardialog är ett viktigt verktyg för att utforma en socialt värdeskapande stadsutveckling och för att stärka det lokala medskapandet i pågående stadsplanering.

STRATEGISK OCH LOKAL PLANERING I SAMVERKAN

Ett platsspecifikt perspektiv som även inbegriper samverkan med lokala aktörer är nödvändigt för att de lokala behoven och resurserna ska kunna tas tillvara och utvecklas i den fysiska planeringen. Den lokala förankringen inom processen för Fokus Skärholmen sker i flera kanaler, inte minst genom nära samverkan med det lokala utvecklingsprogrammet. Här görs ett omfattande arbete för att bättre förstå hur invånare i Skärholmen uppfattar de utmaningar som området står inför och de möjligheter som Fokus Skärholmen innebär. Genom den kunskap som stadsdelsförvaltningen bygger och de åtgärder som föreslås formuleras viktiga förutsättningar för områdes- och detaljplaneringen.

LOKALT UTVECKLINGSPROGRAM

Som en del av stadsbyggnadsprojektet Fokus Skärholmen pågår ett brett arbete inom det lokala utvecklingsprogrammet för Skärholmens stadsdelsnämndsområde (LUP) för att belysa lokala förutsättningar för en mer hållbar och jämlik stad. Det lokala utvecklingsprogrammet behandlar frågor inom uppväxtvillkor och utbildning, arbete, hälsa, demokrati och trygghet och bildar tillsammans med områdes- och detaljplanering grunden för arbetet med ett socialt hållbart framtida Skärholmen. Stadsbyggnadskontorets områdesplanering samordnas med stadsdelsförvaltningen och det lokala utvecklingsprogrammet, LUP, för Skärholmen. Kunskapshöjande workshops ordnas med projektgrupperna för de planprocesser som pågår, där det lokala perspektivet bildar grund för socialt värdeskapande analyser.

DIALOG OCH INVOLVERING

Att sprida information och utveckla forum för deltagande är särskilt angeläget i det expansiva förändringsskede som Skärholmen är inne i och förändringar prövas på många platser samtidigt. Målgrupp för arbetet med Fokus Skärholmen och det lokala utvecklingsprogrammet är alla befintliga invånare, blivande invånare och besökare i hela stadsdelsnämndsområdet.

BÄSTA PLATSEN

Webbenkäten "Bästa platsen!" resulterade i 476 platsbeskrivningar som gav många värdefulla medskick, bl. a:

- Större grönområden liksom bostadsnära natur är uppskattade kvaliteter och kan utvecklas.
- Fler icke-kommersiella mötesplatser och lokaler som kulturhus, bibliotek, Folkets hus och lokaler för ungdomar, föreningar och annan kulturverksamhet.
- Tryggare centrum där en grupp inte ska tillåtas dominera de offentliga rummen på bekostnad av andra grupper.
- Bristen på underhåll och skötsel genererar otrygga platser.
- Se till att det blir lättare att ta sig med cykel och till fots och utveckla nya typer av tvärförbindelser.
- Bristen på kopplingar, inom stadsdelen och mellan olika typer av bebyggelse ger att det saknas naturliga mötesplatser.

EXEMPEL:

UTVECKLADE SAMRÅD OCH DIALOG FÖR ATT NÅ FLER GRUPPER

Staden behöver utveckla former för samråd och dialog inom Fokus Skärholmen för att nå ut bredare till Skärholmens invånare. Genom samverkan med medborgarvärdar, lokala kulturaktörer, öppet hus och riktad kommunikation kan fler invånare nås. Genom uppdaterade och informativa webbsidor kan staden informera löpande om den pågående processen vid sidan om de formella samråden eller specifika dialoger.

VAR EXTRA LYHÖRD FÖR LOKALA INITIATIV

Input och initiativ från det lokala närings- och kulturlivet är värdefulla för lokalsamhället. Därför är det viktigt att staden är lyhörda för intiativ och för en dialog kring hur dessa kan stärka områdena.

BYGGEMENSKAPER SOM EN MÖJLIGHET TILL MEDSKAPANDE

Inom Fokus Skärholmen finns ett utpekat mål att till utveckla metoder för att markanvisa till byggemenskaper. Byggemenskaper är relativt oprövat i Stockholm men kan vara ett bra sätt att möjliggöra för ett medskapande i bebyggelse-utvecklingen för boende i området idag.

DELTAGANDE I GESTALTNING OCH UTFORMNING

Parkförnyelsen för Gröna stugans park i Bredäng är ett exempel på parkupprustning som utvecklas genom så kallad medborgarbudget och med särskild dialog i förslagsutvecklingen.

STADSBYGGNADSSTRATEGIerna I KARTA

Fyra strategier anger vilka egenskaper i stadsrummet och bebyggelsen som är särskilt viktiga för att stärka Skärholmens sociala hållbarhet.

I kartan anges vilka områden som nu planeras liksom vilka som bedöms utgöra möjliga områden att studera för bostäder, arbetsplatser och service samt andra samhällsfunktioner. Ett övergripande promenadvänligt nätverk visas, som innebär att biltrafikdominerade rum omvandlas till gator för alla trafikslag.

TECKENFÖRKLARING

- **Pågående detaljplanering**
- **Möjlig fortsatt utbyggnad och stadsutveckling.**
- **Gaturum som utvecklas**
- **Gångvägar - huvudnät på en övergripande nivå.**
- **Centrum. 500m till spårbunden kollektivtrafik anges med tunn linje**
- **Preliminär linjedragning av Spårväg syd. 500m till föreslagna hållplatslägen anges med tunn linje**

